EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print) VOL 9

NTULE NDỊNISI OKWU N'IDUUAZỊ UBESIE: ỊMA ATỤ *ỤKPANA OKPOKO BUURU*

Matthias Odo Agụgụ
Department of Igbo, Federal College of Education, Eha-Amufu
matagugu@gmail.com

Ụmị

Ndịnisi okwu, dị ka mmewere agụmagụ, bụ ihe ndị ahụ pụtara ihe na ndụ ndị mejupụtara ụwa iduuazị nke na-ezipụta onwe ya na mmewere iduuazị dị ka ndọkọ akụkọ, akparamagwa d.g. N'ihi mmekọrịta dị n'etiti odee na ọgụụ n'agụmagụ, odee na-ehi asaa n'anya họrọ ndịnisi okwu o nwere nke ga-enyere ya aka gwuzobe mpụtara na nhụmụwa ya n'ụdị ga-emetụta ọgụụ na mmụọ, nye ya obi aṅụrị, afọ ojuju, ncheta na agbamume. N'ọnọdụ iduuazị n'asụsụ Igbo, ọtụtụ kwenyere na o nweghi onye na-ede ka Ubesie, ma o nweghi onye Ubesie na-ede ka ya. Nka asụsụ ya n'ụdị atụmatụ okwu, kewara ya na ndị ogbo ya, bụragodu mgbe ha na-ede n'otu isi okwu. A na-eche na n'ihi ụdị ndịnisi okwu Ubesie ji arụ ọrụ n'iduuazị ya, mere ndị ọgụụ ji enwekarị mmasị n'iduuazị ya. Nchọcha a lebara anya na ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie. Mbunuche ebe a, bụ ịhọpụta ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị a, gosi ebe ha batara, ka odee siri jiri ha rụọ ọrụ na ihe o bu n'uche mee nke a. Nchọcha a, gbasoro usoro nka ndịma mma na usoro nzara onwe katara ahụ n'imejupụta mbunuche ya. N'ikpeazụ, nchọcha a chọpụtara na nhọ ndịnisi okwu Ubesie hibere isi n'ihe na-eme oge ugbu a na ndụ ndị Igbo. Ọ chọpụtakwara na e nweghi onye na-echere Ubesie aka mgba n'etiti ndị ogbo ya, ma abịa n'agụmagụ ederede Igbo, n'ihi na ndịnisi okwu ya n'akụkọ a rọrọ arọ Igbo bụ ọpụrụ iche.

Abstract: *Theme as an element of literature, is the attribute that characterizes the lives of the people that populates the world of a novel. These attributes are made visible through novel elements like plots, tone, mood, characterization, point of view etc. Most often, the expected relationship between the novelist and his reader influences the writer's choice of themes and stylistics devices; which will make explicit his world view in a way that will provoke the spirit, happiness, satisfaction, calling to mind and courage of his reader. Today in Igbo written literature, most scholars believe that no Igbo novelist writes like Tony Ubesie and that Tony Ubesie did not write like any. His language style, choice of theme is the divide between him and his contemporaries even when they are writing on same topic. It is widely believed that the level of respect he commands amomgst his readers is predicated on his style of writing. This paper studies 'Themes in Tony Ubesie's 'Ụkpana Okpoko Buuru' with a view to find, sifter, show where they fall and the author's purpose of choice . Critical Rhetoric and Qualitative methods were adopted for achieving the objectives of this study. The study found that Tony Ubesie's choice of theme centers on the current issues that are prevalent in Igbo milieu. The study concludes that Tony Ubesie does not have a rival in choosing themes of Igbo literary novel as his choice is second to none.*

1 Mkpọlite

1.1 Ntọ ala nchọcha

Agụmagụ bụ enyo e ji ahụta ndụ na obibi ya. Ọ bụ otu n'ime ụzọ nzirite ozi n'etiti odee na ọgụụ ma ọ bụ ndị nkiri dị ka ọnọdụ siri dị. Ọ bụ ọrụ nka, nke odee kpachara anya dee banyere ka o si hụta ụwa, ndị ọ chọrọ ime ka ndị mmadụ tụlee.

Ndịnisi okwu ka e nwere ike ịhụta ka enyo ihe nwere ike ịdị adị ma ọ bụ ihe nwere ike ime eme; ya bụ, mgbe mmadụ nwere ihe ọ ga-egosi, ịma atụ foto na-egosi ihe dị n'ime ya, ihe ahụ a hụrụ n'ime ya, nwere ihe o yiri, site n'ihe o yiri, ka e nwere ike ịsị na ọ bụ onye a ma ọ bụ onye ọzọ. Ihe ọ bụla enyo uche hụrụ ma ọ bụ chepụtara bụ mmenụwa, dị ka ihe e nwere ike imetụ aka, ịhụ anya, iyi n'uche d.g. bụcha mmewere ndịnisi okwu. Ihe nke a na-egosi bụ na ihe ndị a hụrụ na nrọ so na ndịnisi okwu. N'ọtụtụ agụmagụ ọnụ na agụmagụ ederede Igbo, e nwere ndịnisi okwu dị iche iche dị ka amamihe, nzuzu, ụsa, ajọ nwunye di, agadi nwaanyị, oke ọchịchọ, isi ike, ajọ obi, ịgba n'ezi, iri ngarị, aghụghọ, nnupụ isi, mmegbu d.g.

E nwere ike ịsị na eserese, ederede ma ọ bụ ekwurekwu nke e webatara n'ọrụ nka bụcha ndịnisi okwu. O nwere ike ịdị n'ụdị akparamagwa, osisi, ugwu, mmiri, maka na mgbe ụfọdụ, ihe ndị a nwere ike ịbata dị ka agwa n'akụkọ. N'ebe ahụ, ha nwere ike ịkpa agwa nzọpụta, agwa mgba ama, arụsị bịara ịbọ ọbọ ma ọ bụkwanụ ọrụ ọzọ odee kenyere ha n'agụmagụ ya.

Ọ gaghị abụ nkwuhie okwu ma a sị na iduuazị Ubesie kwụpụtara ma bụrụ ọ kwụrụ ọ karịsịa n'etiti agụmagụ Igbo ugbu a ndị ọzọ. Ubesie ghọtara omenala na ọdịnala nke ọma; nke a na-eme na ndịnisi okwu ya dị ka ọ na-apụta ihe n'iduuazị ya na-egosi nke a. Agbanyeghi na ntọala iduuazị ya na-abụkarị n'ala Igbo, ọ na-esi na nkwenye ndị Igbo na ụzọ ha si ahụta ụwa, banye na nke metụtara mba ụwa gbaa gburu gburu.

Isi okwu iduuazị bụ ihe o jiri mere isi okwu akụkọ ebe ndịnisi okwu bụ ihe ndị ahụ pụtara ihe na ndụ ndị mejupụtara ụwa iduuazị nke na-ezipụta onwe ya na mmewere iduuazị dị ka ndọkọ akụkọ, akparamagwa, olu odee, nsirihụ, nhọ okwu d.g. Ọ bụ ezi okwu na iduuazị na-akọwakarị ihe na-emegasị na ndụ ndị mmadụ mana ọ dịghị mfe ịhazi ma ọ bụ ikewasị ndịnisi okwu. Agbanyeghi ka e si mee nseke ndịnisi okwu, anyị aghaghị ịhụ na ụfọdụ ndịnisi okwu ka ọ dị ka a ga-asị na e ji ama otu odee ma ọ bụ ndị odee nọ n'otu otu. Ka o sila dị, o nwere ndịnisi okwu ndị e nwere ike ịsị na o nweghi onye/odee e jiri ya mara ma ya fọdụ ịsị na ọ dị ọhụụ. Ụdị ndịnisi okwu a ka a na-ahụta ka nke ọdịnala, nke ozuru mba ọnụ, nke dị ọkpụ ma na-apụtakarị ugboro ugboro n'ọrụ nka. Ịma atụ ebe a bụ 'mbe' dị ka onye aghụghọ n'akụkọ ọdịnala. A gaghị asị na o nwere odee ọ bụ ya chepụtara nke a dị ka ndịnisi okwu akụkọ ọ batara na ya.

Agbanyeghi nke a, n'ọtụtụ iduuazị, a na-enweta ndịnisi okwu site n'atụmatụ agụmagụ pụtara ihe ma ọ bụ n'agwa agwa. Ọ bụ ndịnisi okwu ndị pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie ka nchọcha a ga-eleba anya.

1.2 Nsogbu nchọcha

Ọtụtụ ndị nọ n'ihe ọmụmụ agụmagụ ederede dị ka a na-eche, kwenyere na ndịnisi okwu na atụmatụ agụmagụ bụ isi sekpụ ntị, nke na-eme ka iduuazị na-enye mmasị n'ebe ọ dị ukwuu. Ha kwenyere

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

na ọ bụ ya kewara aka ọrụ ndị odee iduuazị Igbo a maara. Wezụga nke a, ha kwenyere na ihe mere Tony Ubesie jiri bụrụ ọpụrụ iche na nka agụmagụ bụ site na ndịnisi okwu na atụmatụ agụmagụ ọ na-ahọrọ, bụ nke o ji akpọfe ma na-azụrụ uche ọgụụ. Nchọcha a chọrọ ịchọpụta ka nke a siri bụdebe ezi okwu, site n'ileba anya na "Ntule ndịnisi okwu n'iduuazị Ubesie: Ịma atụ *Ụkpana Okpoko Buuru*"

1.3 Mbunuche nchọcha

Mbunuche izugbe nchọcha a bụ inyocha iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie, ebe mbunuche nchọcha a kpọm kwem bụ; Ịchọta, họpụta ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie, gosi ebe odee webatara ha na ihe o bu n'uche mee nke ahụ.

1.4 Ajụjụ nchọcha

Site na mbunuche ndị a dị n'elu, ajụjụ nchọcha a na-esote, ka a ga-agbado ụkwụ na ha na nchọcha a.

a. Kedu ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie.

b. kedu ebe odee webatara ndịnisi okwu ndị a na ihe o bu n'uche webata ha.

1.5 Uru nchọcha

N'ihi na e kwuola na mbunuche nchọcha a kpọm kwem bụ ịchọpụta ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie, mere nchọcha a ga-eji baa uru n'ụzọ dị iche iche. Ọ ga-enye aka gbakwụnye amamihe dị adị na ngalaba ọmụmụ agụmagụ Igbo kpọm kwem nakwa na ngalaba agụmagụ nke ndị Afrika gbaa gburu gburu. Ọ ga-enyere ndị nọ n'amụmamụ agụmagụ Igbo ọkacha n'ọmụmụ aka nka, ndịnisi okwu na nka nzipụta akụkọ na ka e si eji ha eme ntụcha n'akwụkwọ agụmagụ site n'ịgbazite echiche na nchọpụta e nwetara na nchọcha a. Ọ ga-ewepụta ndịnisi okwu odee webatara n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie. Agbanyeghi na e nwebeghi ọtụtụ akwụkwọ ọgụgụ Igbo n'ihe banyere ntụcha agụmagụ, nchọcha a ga-abụ otu n'ime akwụkwọ nrụmaka n'isiokwu a kpọrọ aha na ngalaba a nọ na ya mee nchọcha a.

Nchọpụta izugbe n'ọrụ nchọcha e merela n'akwụkwọ agụmagụ na-egosi na e meela ọtụtụ nchọcha na ndịnisi okwu n'asụsụ ndị ọzọ n'ụwa mana nke e mere n'asụsụ Igbo dị nta. N'ihi ya, nchọcha a ga-atụchapụta ndịnisi okwu na omenala Igbo site n'inyocha iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie dị ka ihe mgbakwasị ụkwụ. Nchọcha a ga-esi na nnyocha iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie, gosipụta ụfọdụ omenala Igbo, nkọwa ha na uru ha bara nke ga-eme ka mmụta ndị mmadụ ga-enwe banyere ndị Igbo, omenala, asụsụ na usoro obibi ndụ ha bawanye. Uru ọzọ, bụ na nchọcha a ga-abụ mgbakwụnye ọhụụ n'okpuru ihe ọmụmụ a nọrọ na ya mee nchọcha a. Ọ ga-enyekwa aka kwalite nchọcha na ọrụ ndị e merela na ntụcha agụmagụ, ọmụmụ aka nka na ngalaba ọmụmụ ndị ọzọ metụtara ha.

2 Ntụleghar ị Agụmagụ

E zipụtara nke a n'usoro ndị a: Ntụle echiche ndị bụ isi (nkọwa ọkpụrụkpụ okwu), atụtụ mmụgharị, nchọcha e merela n'isi okwu na nchịkọta ntụleghar ị agụmagụ.

2.1 Ntụle echiche ndị bụ isi: Nkọwa mkpụrụ okwu njimarụ:

2.1.1 Asụsụ na agụmagụ

Uru izi asụsụ bara bụ iji ya zipụta echiche, ya bụ, iji ya mee ka a mata ihe onye bu n'uche ọ chọrọ ka a mata. N'agụmagụ, asụsụ na-eme nke a ma karịa. Agụmagụ na-ewebata asụsụ dị ka ụzọ ngosi nka mma wezụga naanị maka mkparịta ụka. Ọ bụ ezi okwu na ọrụ a rụrụ n'ụzọ nka na-enwe mmewere dị iche iche dị ka ndịna, nsirihụ, olu okwu, nhazi akụkọ, akparamagwa na atụmatụ agụmagụ ndị ọzọ; wezụga asụsụ, ihe ndị a agaghị adị ire ma ya fọdụ ịbụ ihe ha bụ. N'aka nke ọzọ, ọ bụ site n'asụsụ ka ha jiri dịrị ma na-apụtakwa ihe n'ọdịdị ha. Ọ bụ iji asụsụ wepụta nka mma kewara agụmagụ na ihe ọmụmụ ndị ọzọ. E nwere ike ịsị na tupu mmadụ emewe nseke agụmagụ, onye ahụ ga-eburu ụzọ nwee ezi nghọta banyere asụsụ, ọkacha n'ebe ọdịdị na ọrụ ya dị. N'ihi oke mkpa asụsụ dị n'agụmagụ, mere ọmụmụ aka nka agụmagụ ji agbado ụkwụ n'etu e si ewere asụsụ ewepụta nka mma. Asụsụ bụ ihe ọ bụla mmadụ nwere ike ikwu n'ọnụ ma ọ bụ jiri akụkụ ahụ gosipụta mana iji asụsụ wepụta nka mma n'agụmagụ pụtara ịhọrọ asụsụ kwesiri ekwesi tinye n'ebe ọ dabara ka o wee metụta mmụọ ọgụụ. Ọ bụzị inwe mmasị ka odee si jiri asụsụ rụọ ọrụ nka ya n'agụmagụ ya ka aka nka bịara were ọnọdụ.

2.1.2 Aka nka agụmagụ

Aka nka dị ka *Oxford dictionary of literary terms* kọwara bụ alaka amụmamụ asụsụ nke ugbu a, wepụtara onwe ya n'ime nseke nka agụmagụ ederede ma ọ bụ nhọ okwu amụmamụ asụsụ nke ndị okwuu na ndị odee webatara n'edemede nkịtị abụghị agụmagụ. Ọ bụ ọmụmụ na ịtapị ederede site n'iji anya amụmamụ asụsụ mere ihe mgbakwasị ụkwụ (htt:/www.answers.com/topic/stylistic). Aka nka bụkwa ọmụmụ nka e webatara n'agụmagụ ederede na nke ekwumekwu na ka o siri metụta ndị ọgụụ, bụ ihe ndị ahụ odee bu n'uche.

Ụzọchukwu (1990) sịrị na n'aka nka agụmagụ, na a na-ewere asụsụ ka ihe nhọrọ. N'ebe a, ihe ọmụmụ dị iche iche nwere asụsụ dabara e ji amụ nke ọ bụla, ya bụ, na e nwere asụsụ dabara n'agụmagụ, n'ekpemekpe, na sayensị na nkanụzụ d.g. Ọ sịrị na n'otu aka ahụ, ndị mmadụ na-ahọrọ asụsụ dabara adaba n'ikwu okwu site n'ọnọdụ ha nọ na ya. Ebe ọzọ aka nka nwere mmasị bụ n'ịchọpụta ka odee siri jiri atụmatụ agụmagụ a nabatara mee ka ọrụ ya dị ezigbo ire n'ụzọ pụrụ iche. N'ebe a, ka e lebaa anya n'ụdị aka nka dị ka ọ na-apụta ihe na nkọwa e nyere n'elu.

O zipụtara ụdị aka nka dị ka; Nka dị ka nhọ okwu: Ọtụtụ mgbe, a na-ahụta ndị odee dị ka ndị na-eme ngara. Ihe nwere ike ibute nke a bụ maka na ha, ụfọdụ ma ọ bụkwanụ nkarị n'ime ha, na-ahọrọ ndọkọ amụmamụ asụsụ nke dị n'ime asụsụ ya karịa ibe ya. Nke a nwere ike ịbụ ihe ndị Igbo na-ekwu na ofeke a naghị ama mgbe e kere nkụ ụkwa. N'ibu echiche a n'uche, mmadụ nwere ike ịsị na ihe dị iche dị, n'etiti nka na asụsụ. N'ebe a, odee na-agba mbọ hụ na nhọ okwu ya ga-adaba nke ọma n'ụdị iwepụta mbunuche ya na nka mma kwesiri ọnọdụ, a nọ na ya.

Nke abụọ, nka dị ka ndagba. A bịa n'agụmagụ, ụzọ ọzọ e si elegara asụsụ anya dị ka o siri metụta iji asụsụ wepụta nka mma bụ iwere asụsụ ka ihe adịghị iche n'asụsụ ndị ọzọ; ya bụ, odee ịsụgharị asụsụ ndị ọzọ nwere ike ịsụ, mee ya ka o metụta ọgụụ na mmụọ n'ụzọ pụrụ iche. Ihe nke a na-egosi bụ na odee abụ, ejije ma ọ bụ iduuazị nwere ike iwepụta nka mma site n'ihe ndị ahụ ga-ekwe omume n'asụsụ ya.

Ụzọ nke atọ e si elegara nka anya bụ na ndacha asụsụ. Dị ka e si were nka ka ihe nhọ okwu, ndacha ka a na-ahụta ka ihe adịghị ọhụrụ. Mukarowsky (1974) na-ahụta nka ka ihe ọhụụ, ime ka a hụchata na ihe ga-eme ka uche mmadụ dị n'ihe d.g. Ọ na-egosi na odee abụ ịgbakwụta ihe dị n'asụsụ azụ ma were nke adịghị n'asụsụ mere ihe n'abụ ya, na-egosi na ọ ma nke ekwe na-akụ n'iji asụsụ dee agụmagụ; n'uche ya, wezụga nke a, a gaghị enwe abụ. Nwa amadị a na-ekwu na iji ihe dị n'asụsụ ma ọ bụ asụsụ a na-eji akpa ụbụbọ kwa ụbọchị ede abụ na-eme ka ndị odee ghara ịhụta ya ka ihe ga-akọwapụta mbunuche ha ma ọ bụkwanụ ihe nwere ike iwepụta nka mma agụmagụ ha. N'echiche a, nghọta nka dị ka ndacha na-egosi na asụsụ abụ ga-adị n'ụdị ga-agbakwụta asụsụ nkịtị azụ, ya bụ, na ọ ga-enupụrịrị isi n'iwu asụsụ e ji eme ihe kwa ụbọchị. Na ndị odee abụ na-eme nke a, ya bụ inupu isi n'iwu na n'ihe asụsụ nabatara, ịchịgharị okwu ka o si masị ha n'ụdị ga-ebute mgbagwo bụ maka na ha nwere ikike ime etu ahụ. Ikike a odee abụ nwere dị ụzọ abụọ, nke ha na-eme kwa mgbe dị ka, n'akara njedebe, na nkebi abụ, ịji akara ukwu d.g., ebe nke abụọ bụ ikike nke iwepụta nka mma. N'ebe a, ha na-agafe ụzọ niile ha si ezipụta okwu ọhụrụ ma banye n'ịkpọdo iwu ụtọ asụsụ ihu n'ala n'agbanyeghi na a na-anabatakwa ya.

2.1.3 Ndịnisi okwu

Nke bụ ezi okwu bụ na iduuazị na-enwe ndịnisi okwu ọzọ ma e wezụga nke nọ n'elu. Ọ dịkwa mkpa ime ka a mata na ọdịnala, agụgụ ala na akụkọ ala odee, na-agbazi ime ka odee họrọ ndịnisi okwu ọ ga-ewebata n'iduuazị ya. E nwee ike ịghọta ihe ndị nwere ike ibute odee ịhọrọ ndịnisi okwu ya, ọ ga-enyekwa aka ịghọta nke ọma, iduuazị ahụ n'onwe ya nakwa ndịna akụkọ ala agụmagụ ọrụ ahụ zipụtara onwe ya.

Ụzọchukwu (2001) sịrị na ndịna iduuazị mejupụtara isi okwu na ndịnisi okwu. Odee na-ede maka otu ihe, o nwere ike, ọ bụrụ alụmalụ, agha, ọnwụ, ekpemekpe d.g. Ihe ahụ odee na-ede maka ya bụ isi okwu. Ihe ndị ahụ odee na-ekwu banyere isi okwu ahụ bụ ndịnisi okwu. N'ebe ahụ, ọ bụ isi okwu na ndịnisi okwu bụ ihe mebere iduuazị.

E nwere ike ịkọwa ndịnisi okwu dị ka ihe bụ mgbọrọgwụ agụmagụ. Agbanyeghi na a naghị ahụchatacha ndịnisi okwu nke ọma ma ọ bụ na ọ naghị eyi akwa e ji ama ya, ọ dị mkpa n'agụmagụ n'ihi na ọ bụ ya na-enye agwa iduuazị na mmemme pụtara na ya, ndụ. N'otu aka ahụ, ọ bụ ya na-egosipụta ka odee si ahụta ụwa; dị ka o siri metụta ka ndị mmadụ kwesiri isi na-ebi ndụ na ka ha si ebi ndụ ha kpọm kwẹm.

Griftith (1982) kọwara ndịnisi okwu dị ka echiche dị n'etiti iduuazị, agbanyeghi ma ọ bụ iduuazị, abụ, ma ọ bụ ejije. Ọ bụ ihe ahụ iduuazị na-ekwu banyere ọnọdụ mmadụ n'agụmagụ. Ọ na-eleba anya n'ụzọ anọ pụtara ihe na ndụ mmadụ; ha bụ, ọdịdị: mmadụ, ọgbọrọgbọdọ mmadụ, ọzụzụ mmadụ na mmụta o nwere na ihe a na-atụ anya n'aka ndị mmadụ.

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

Ndịnisi okwu ka a na-enweta site n'ọdịdị ise mmewere agụmagụ dị n'akụkọ. N'agụmagụ iduuazị ma ọ bụ ejije, mbunuche ndịnisi okwu abụghị naanị nkụzi; n'ezi okwu, odee anaghị ezipụta ya n'ụdị ga-egosi ya nke ọma n'agụmagụ kama ọ bụ nke a na-esi n'akparamagwa agwa, emereme agwa na ntọala akụkọ emepụta.

2.2 Ntụleghari Atụtụ

Ihe banyere atụtụ mmụgharị ma a bịa na nnyocha agụmagụ na-arụtụ aka n'arụmarụ banyere uru dị na nnyocha agụmagụ. Ajụjụ banyere uru dị na nnyocha agụmagụ adịghị mwepụ n'ihi na mgbe onye nnyocha bịara họrọ otu iduuazị n'ụdị ịtụcha ya n'otu isi okwu, ihe ọ pụtara bụ na odee ga-eso n'ihe a na-eme ma a jụwa ajụjụ banyere uru dị na ya bụ agụmagụ. O nwere ike ọ bụrụ nke a mere Tate (1983) ji atụnyere ntụcha nke ike ikpe dị ka ihe "ga-adịgide mkpa na nke agaghị emezu". Ọ bụ ọdịdị mkpa a, ike ikpe dị, dị ka o siri metụta uru dị n'agụmagụ butere igwuzobe ihe a kpọrọ "ọmụmụ uru" ma ọ bụ "atụtụ uru dị na nnyocha agụmagụ".

Atụtụ a bu n'uche igwuzobe ụzọ ọmụmụ na-eleba anya n'ihe na-eme na otu iduuazị na-aka enye mmasị karịa ibe ya. Ruthen (2003) na-egosi na e nwere ọkpụrụkpu ụzọ abụọ pụtara ihe n'atụtụ ọmụmụ uru dị na nnyocha agụmagụ; nke metụtara nka mma na nke emetụtaghị nka mma. Nke nka mma, metụtara ihe ndị dị n'ime agụmagụ dị ka aka nka na ọdịdị, nke na-eme ka a hụta agụmagụ ka ihe nnọrọ onwe e ji anọrị oge; ebe nke emetụtaghị nka mma n'ọdịdị bụ ịhụta agụmagụ ka ihe dị ezigbo ire n'ibute ọtụtụ ihe dị iche iche na mmekọrịta mmadụ na ibe ya.

Ọ ga-adị mkpa inwe ụzọ ọmụmụ a ga-eji soro agụmagụ nke ga-enwe n'ime ya, ndịna na ọdịdị ọrụ nke e ji n'aka. Nchọcha a, gbasoro usoro nka ndịma mma nke Jonathan Charteris-black tụpụtara ma bụrụ nke yitere atụtụ Lakoff na Johnson ji enyocha ekwumekwu. Atụtụ a na-egosi na asụsụ abụghị naanị ụzọ mmekọrịta mmadụ na ibe ya; kama, ọ bụ ụzọ e si agbanwe omume na echiche mmadụ ka ọ kawanye mma. Atụtụ a na-egosi mbunuche na echiche dị n'ime asụsụ nka nke e ji ezipụta ndịnisi okwu agụmagụ. Atụtụ Charteris-black (2006) zipụtara ụzọ atọ e si eme nseke ndịnisi okwu na asụsụ nka e jiri zipụta ha. Nke a gụnyere; ịrụtụ ha aka, ịkọwa ha na igosi ebe e ji ha rụọ ọrụ n'akwụkwọ agụmagụ.

Agba nke mbụ bụ ịrụtụ ndịnisi okwu aka, gụnyere ịgụmi iduuazị a họọrọ ma chọpụta ndịnisi okwu pụtara na ha. Nchọcha a, gbasoro usoro Charteris-black (2004) a na-agbaso arụtụ ndịnisi okwu aka. Usoro atụtụ a dị ụzọ abụọ, nke mbụ bụ ngụmi iduuazị a họọrọ ebe nke abụọ bụ izipụta ọnọdụ ndịnisi okwu ndị batara na ya, ka ndị mmadụ ghọta ya site na nhụrụ ụwa ha.

Atụtụ a, dị ka usoro ọmụmụ na-eleba anya, n'ihe akụkọ na-ekwu maka ya ịma atụ; kedu ihe bụ isi sekpụ ntị n'iduuazị a na-ekwu maka ya?, kedu ihe na-ada?, E doziala ya ka ọ bụ na e dozibeghi ya?, kedu ọnọdụ na mmemme ndị ahụ pụtara ihe nke na-ezipụta ndịnisi okwu. Ileba anya n'ụdị agwa nọ n'akụkọ, ụdị ihe ha na-anọchite anya ya nke ga-egosi ndịnisi okwu e ji ha chọọ ka ọgụụ mara; ịma atụ agwa ndidi, agwa ezi okwu, agwa ajọ obi d.g. Omume agwa ndị a, ndị nwere ike ịdị ka ọ natara chi, nwere ike ịbụ ezi omume ma ọ bụ ajọ omume ka e ji usoro eleba anya. Ọzọ dị ka ibe ya bụ njiri mara agwa na ihe ndị ọ na-eme, ebe agwa ahụ dị ire na ebe o riri mperi, ka agwa ahụ si agbanwe n'akụkọ, ihe mere e ji webata ha n'akụkọ, echiche ha banyere okwu ụfọdụ, ka omume ha si emetụta agwa ndị ọzọ nọ n'akụkọ na ọdịmara a kpachara anya webata na ndọkọ akụkọ dị ka ndịnisi okwu bụcha aka ọrụ ya.

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

2.3 Nchọcha e merela n' isi okwu

Ikeokwu (2004) lebara anya na ndagba na ndacha amụmụma asụsụ n'ime iduazị Ubesie. O jiri *Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe* mụọ nke a. Site n'agwara aka nka izugbe, o wepụtara agwara nka mma dị n'iduuazị *Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe*. N'okwu ya banyere ndịnisi okwu na nka pụtara ihe n'iduuazị Tony Ubesie, ọ sịrị:

> akwụkwọ *Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe* na ndị ọzọ gosiri n'ebe ọ dị ukwuu ụtụ Ubesie tụnyere n'uto agụmagụ Igbo. A na-ekwu n'agụmagụ Igbo, n'ihi na iduuazị ya niile mejupụtagbadoro, na-esighi agụgọ, ihe ndị otu *libertarians* nke Emenyọnụ na Ugonna nọ n'isi ya wepụtara dị ka mmewere agụmagụ ederede Igbo.
>
> MOEJEM (*Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe*) pụrụ iche ma see elu n'ihi na ọ gbara n'anwụ ihe niile Enyi mere ebe ọ na-achọ ịdị ndụ n'ọgbọrọgbọdọ e jiri 'akwa ọgazị uchu, nke ọkụkọ oriri mara; ya bụ, 'ugo bere, nku kwaa egbe'. Ndịnisi okwu sitere n'ịgwọ ọgwụ Okafọ gwọrọ, o ji egbu ndị ezi na ụlọ Ụzọdịmma na mmegbu ụmụ aka gafere nku aka, pụtara ihe na ya. (*Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe,* ihu 4)

Ikeokwu na-egosi na ọnwụ Ụzọdịmma bụ nna Enyi, n'ihi ogbugbu o gburu Okafọ; butere ahụhụ Enyi tara n'aka Nneka nne ya ukwu, bụ nwunye nwa nne nna ya. Dị ka o kwuru, Ubesie hiri aka n'anya webata ndịnisi okwu nke abụọ iji gosi ọha ihe iwe ọkụ na enweghi ndidi nwere ike ibute. N'ebe a, odee ji ya akọwa mkpa ọ dị bụ ịzụlite ụmụ aka n'ụzọ ziri ezi.

Ezugwu (2005) dị ka e gosiri n' ime Achọmma (2011) lebara anya n'isi okwu na nka n'ime iduuazị Ubesie ma chọpụta na ka Ubesie si ekepụta okwu na usoro nzipụta akụkọ ya, bụ ụzọ ndọkọ akụkọ ya enweghi oyiri. Ọ na-egosi na akụkọ ya na-amasị ọgụụ niile n'ihi na ndịnisi okwu ya bụ ozuru mba ọnụ. Isi okwu ndị o zipụtara gụnyere agha, alụmalụ na izu ohi. Ezikeojiakụ (2001) n'igosi ka isi okwu iduuazị Ubesie siri bụrụ ozuru mba ọnụ dere:

> A na-ahụta Ubesie ka mmadụ ọha, ọka echiche, ọkpa ọchị/onye ngwuri egwu na onye ikpe nkwụmọtọ. Ọ bụ ọ kwụrụ ọkarịsịa ma a bịa n'ihe gbasara ide iduuazị Igbo n'etiti ndị ogbo ya. A naghị ahụta ya naanị ka onye na-egosi emereme ọdịnala kama ka odee iduuazị na-esite na ndịnisi okwu gosi ihe banyere ndị Igbo. Agbanyeghi nke a, ọ bụ Ojemba, nke na e wezụga na ọ na-atọ ntọala iduuazị ya n'ala Igbo, ọ na-esi na mkpa obi ọma, gaa na nke mgba anya mmiri; nke banyere izu ohi na ọrụ ndị uwe oji gaa n'akụkọ metụtara onye anaghị ekwu ezi okwu mgbe ụfodụ mana ọ na-eme ihe ndị mmadụ ga-eji hụ ya n'anya. Ihe ndị a niile (ndịna isi okwu a) ka o ji eme ka ndị mmadụ gbanwee omume ọjọọ ha ma were nke dị mma mewe naanị, maka ọdị mma ọgbọrọgbọdọ a; ya bụ, nke e ji eme ka obodo anyị dị mma (ihu 47).

Otu ihe pụtara ihe na ndịnisi okwu na aka nka Ubesie bụ na aha o nyere iduuazị ya, na mbunuche ya na-abịakarị n'ahịrị okwu ikpeazụ. Emenyọnụ (2001) kwetara na nke a, mgbe ọ sịrị:

> Nka, Ubesie ji eweta iduuazị ya n'isi njedebe, kacha pụta ihe na nka ya ndị ọzọ. Aha iduazị ya na mkpa ọ dị na-abịa n'ahịrị ikpeazụ n'iduuazị ya dị ka ụzọ ịkpa ọchị ma ọ bụ ikwu na mmụta nke bụ nchịkọta ndịnisi okwu ya. Nke a pụtara ihe n'*Isi Akwụ Dara N'ala*, *Jụọ Obinna*, *Ụkpana Okpoko Buuru* na *Ụkwa Ruo Oge Ya, Ọ Daa*. Ya bụ na ọrụ ya na-agwụ ka o siri bido n'echiche dị omimi nke na-aghọrọ ọgụụ nri uche (ihu 38).

Ihe na-ebute ndịiche n'aka ọrụ odee na ibe ya bụ ihe ndị nnyọcha agụmagụ ụfọdụ kpọrọ iwebata ihe ọhụụ na mgbanwe aka n'ụzọ na otu ha si ezipụta akụkọ na nhọ ndịnisi okwu. Ọtụtụ na-eweliri Ubesie aka maka nke a. Lee ihe ha kwuru:

> Ihe dị ka ọkara senturi kemgbe Pita Nwanna wepụtara iduuazị mbụ na mbụ ya, ọ kpọrọ *Omenụkọ*, agụmagụ Igbo bịara rịa elu ma nwee isi site n'iduazị a rọrọ arọ Ubesie. Odee iduuazị a ma ama nke gụnyere *Ụkwa Ruo Oge Ya, Ọ Daa* (1973), *Isi Akwụ Dara N'ala* (1973), *Ụkpana Okpoko Buuru* (1975) na *Jụọ Obinna* (1977). Ihe kewara Ubesie ma mee ya ọkaibe n'iduuazị Igbo bụ aka nka na ndịnisi okwu ya. Ọ bụ ọkaibe n'ebe agụmagụ na iduuazị Igbo nọ. Ihe Chinụa Achebe nwetara site n'iji asụsụ Bekee dee agụmagụ banyere ndị Afrika ka Ubesie nwetara site n'iji asụsụ Igbo dee agụmagụ banyere ndị Igbo na ndị ọzọ, nhata nha kwesirinụ n'etiti asụsụ na ozi e ji ya ezi. Ma Ubesie ọ na-ede maka mgba anya mmiri pụtara n'agha, ime ọyị/ọkwụ na alụmalụ, ihe ụsọ na ntịgharị anya dị na ndụ ndị ntorobịa, ndọrọ ndọrọ ọchịchị ọdịnala, iji egbe zu ohi, ma ọ bụ ọgụ mba na ibe ha na ịgba ohu, Ubesie na-akwụgidesi ike na ndịnisi okwu ya, asụsụ kwụ chịm na n'atụmatụ agụmagụ o ji achọ iduuazị ya mma Emenyọnụ (1988).

Ihe Emenyọnụ na-ekwu bụ na Ubesie bụ onye ndu ndị odee agba ọhụụ n'ala anyị, bụ ndị dị ka a ga-asị na ha na-ege ntị n'olu ndị ọga na-asị na ugbu a, na ha nwere ike iji asụsụ ha mee ka ụwa hụ ha ma nụ olu ha n'ogo olu. N'uche ya, aka nka Ubesie ga-abụrụ ndị odee agụmagụ Igbo n'ọdịnihu ebe ndabere maka na, n'echiche ya, mmadụ ime nke ọma n'edemede ekereuche na-esite n'ime nke ọma n'ịbụ a kwaa a kwụrụ n'ihe dị mkpa n'asụsụ, maka na agụmagụ bụ asụsụ e tinyere n'ọrụ.

Agụmagụ dị ka a ma, anaghị esi n'elu adata n'ala; kama, ọ na-esite n'ọgbọrọgbọdọ nke na-azụ ya; n'ihi nke a, ihe ọ bụla ga-adọta echiche odee bụzị agụmagụ; ọ bụghị maka ọchịchị, ọ bụrụ maka nkwado. Ka o sila dị, n'ịgbanwe okwu ndọrọ ndọrọ ma ọ bụ nke mmekọrịta mmadụ na ibe ya ka ọ bụrụ agụmagụ, a ga-ehi asaa n'anya ma gbaa mbọ, hụ na ọ ga-adị ire ma rụọ ọrụ igbo mkpa e nwere n'obodo. Onyekaọnwụ (2001) kwenyere na nke a n'oge ọ na-etinye ọnụ n'ihe banyere ndịnisi okwu na aka nka Ubesie, mgbe ọ sịrị:

> Kemgbe Ubesie na ndị ogbo ya ndị odee ugbu a batara n' agụmagụ Igbo ka a lụsịrị agha Bịafra, e nwere ihe ịrịba ama dị ka o siri metụta ịgbasa aka n'ịhọrọ ndịnisi okwu na nka edemede/agụmagụ (aka nka). E nwere mkwụpụ na ndịnisi okwu a na-enwe tupu agha Bịafra, nke gbadoro ụkwụ na ndụ ndị ọchịchị ọdịnala na ndị odogwu n'oge gboo/ahụ, emereme omenala dị iche iche, njem na ihe/ahụhụ a gabigara n'akụkọ ala obodo ọkacha n'oge agha, emereme/mmemme na mmekọrịta mmadụ na ibe ya oge ugbu a dị ka ịgba akwụkwọ, ndụ ụmụ akwụkwọ, ime enyi n'etiti ndị ntorobịa, agwa ọjọọ dị ka izu ohi na ajọ otu, ndụ ndị nọ n'obodo mepere

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

> emepe, nke ndị nọ n'ihe mnweta n'oge ugbu a, arụ/ihe ndị a na-agbarụrụ ihu n'obodo, ndọrọ ndọrọ ọchịchị ugbu a, akparamagwa ndị ụka d.g. (ihu 114)

O nwere ike ịbụ nke a mere Ubesie jiri họrọ ndịnisi okwu dị n'iduuazị ya. Ihe ịma atụ ebe a bụ *Isi Akwụ Dara N'ala* na *Jụọ Obinna* nke ndịnisi okwu ha sitere n'ihe ndị megasịrị n'oge agha Bịafra ebe ndịnisi okwu ụfọdụ iduuazị Ubesie metụtara izu ohi, ọrụ ndị uwe ojii dị ka *Mmiri Ọkụ E Ji Egbu Mbe*, *Ụkpana Okpoko Buuru* na *Ụkwa Ruo Oge Ya, Ọ Daa*, na-egosi ọkpụrụkpụ ihe sitere n'agha Biafra bụ ndị oji egbe ezu na ndị iro ha bụ ndị uwe ojii na ọrụ nchọpụta ha. Na ngwụcha agha Bịafra a, ihe arụ na nke ndị mmadụ na-agbarụ ihu n'ọgbọrọgbọdọ dị ka ọ bịazịrị bawanye. Isi okwu banyere ịkwa iko na ime enyi bụzị nke a na-akpazị ụbụbọ banyere ya na-atụghị ụjọ ọ bụla. Ọnọdụ a butere ịhụ ime enyi dị ka ndịnisi okwu n'ọrụ ndị odee agụmagụ Igbo. *Ụkpaka Mirịrị Onye Ụbịam* na *Ụkwa Ruọ Oge Ya, Ọ Daa* bụ ezigbo ihe ịma atụ ndịnisi okwu ime ọkwụ.

Ụzọchukwu (2001) lebara anya na ndịna iduuazị Ubesie, ọ chọpụtara na ihe abụọ gbara ọkpụrụkpụ ma see elu n'iduuazị Ubesie bụ alụmalụ na agha Bịafra. Ọ chọpụtakwara na ọkpụrụkpụ ihe ndị a nyere ya ohere ichepụta ndịnisi okwu cheritara onwe ha azụ na myiri ha. N'ịkọwa ya n'ụdị ga-edo anya, ọ sịrị:

> Ma *Ụkwa Ruọ Oge Ya* ma *Ụkpaka Mịịrị Onye Ụbịam*, ha abụọ nwere alụmalụ dị ka ndịnisi okwu mana ka Ubesie siri zipụta ndịnisi okwu n'iduuazị abụọ a gosiri ncherịta azụ pụtara ihe. Ndịnisi okwu *Ụkwa Ruọ Oge Ya, Ọ Daa* bụ alụmdi na nwunye (alụmalụ) gbara mgbọrọgwụ n'ịhụnanya na nghọta ma bụrụ nke kwesiri nṅomi. Na ncherịta azụ, ndịnisi okwu *Ụkpaka Mịịrị Onye Ụbịam* na-arụ aka na n'ezi okwu, na alụmdi na nwunye a manyere amanye, ya bụ, nke esighi n'ịhụnanya na nghọta, dị ka a na-atụ anya, na-eji ọgba aghara/ọdachi agbasa. Ngọzi na chude n'*Ụkwa Ruo Oge Ya, Ọ Daa* tokoro ọnụ ma mara ihe ndị na-amasị onye na nke onye achọghị. Ha gabigara ọtụtụ ihe mgbu na ọnọdụ dị iche iche ma mechaa jikọọ aka n'alụm di na nwunye mịtara ezi mkpụrụ. N'aka nke ọzọ, nna Chinyere n'*Ụkpaka Mịịrị Onye Ụbịam* ekwetaghị ka nwa ya nwaanyị nwee ịhụnanya n'ebe di na-abịara ya, ọ hụrụ n'anya nọ; kama, ọ manyere ya ka ọ lụọ agadi nwoke n'ihi ego ya; onye Chinyere enweghi ịhụnanya n'ebe ọ nọ ma ọlị. Nke a buteere Chinyere isi mgbaka na nchekasị ahụ mechara dubaa ya n'ịkwụ ụdọ. iduuazị abụọ bụ ezigbo ịma atụ ndịnisi okwu icherita onwe ha azụ n'otu. (ihu 20)

Wezụga ndịnisi okwu alụmalụ na agha, Ubesie na-eleba anya ma na-ede iduuazị n'ihe na-eme n'oge ugbu a n'ọgbọrọgbọdọ Igbo. Ịma atụ, bụ nta na imoroko ndị oji egbe ezu na-eme ma mmadụ ma obodo ma mmụọ na ụzọ e si eyiri ha ọnya ma na-ejide ha, nke pụtara ihe na *Ụkpana Okpoko Buuru*. Ubesie bụ ọ kaa o mee n'izipụta ndịnisi okwu na-apụtagasị ihe n'oge ugbu a n'ọgbọrọgbọdọ a n'agbanyeghi ma ọ bụ agha, alụmalụ, ọkwụ, nsogbu a kpụ n'ọnụ na-apụta ihe na ndụ mmadụ. Site n'ihe ndị a dị n'elu, Emenyọnụ (1984) kọwara Ubesie dị ka odee aka na-epu nkọ n'iduuazị nke na-ewebata ihe ọhụụ tinye n'ihe a mabuuru ma ọ bụ tinye na ndịnisi okwu a maburu. Ka o si akọwa ihe ndị na-apụta ihe n'oge ugbu a na mmekọrịta mmadụ na ibe ya na ihe banyere omenala na ụzọ ya, dị ka odee nwere nghọta, na ọ dị mkpa iche aka nabata ezi mgbanwe nke nwere ike ịbịa n'ọdịnihu. Nke kacha enye mmasị bụ na ọ na-ahọrọ ndịnisi okwu dị ezi mkpa n'ọgbọrọgbọdọ ma gbaa ha n'anwụ; nke na ha na-apụtazị ihe karịa mmewere iduuazị ya ndị ọzọ.

EJLLS www.ejills.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

Nke a na-egosi na Ubesie so ụkpụrụ Emenanjọ (1986) chọpụtara, nke o ji egosi na ọtụtụ n'ime ọrụ nka e zipụtara n'asụsụ Igbo na-arụ ọrụ. Lee ka Emenanjọ siri zipụta ya:

> Ebe ọ bụ na agụmagụ a rọrọ arọ na-enwetakarị ihe o ji arụ ọrụ n'agụmagụ ọdịnala ma ọ bụ gbara mgbọrọgwụ n'agụmagụ ọdịnala, agụmagụ ya gbara mgbọrọgwụ na ndụ na nkwenye ndị Igbo nke so mee ya ihe ọ bụ. Ọ gbakwara mgbọrọgwụ n'ọgbọrọgbọdọ ala anyị bụ Naijirịa nakwa na ndụ mmadụ dị ka ihe zuru ụwa ọnụ.
>
> Na nchịkọta ya mgbe ọ na-eleba anya na ndịna iduuazị Ubesie, n'agbanyeghi na o gosila ntụcha Emenyọnụ (1984) mere, nke na-akwado na Ubesie bụ ọ kaa o buru ụzọ n'ide iduuazị nke agụmagụ ya agaghị anwụ anwụ, Emenanjọ sịrị:
>
> Ihe e nwere ike ịkọwa ka aka nka Ubesie n'iduuazị n'ụdị na ihe agụ ji eme ire dị ya na mbọ aka bụ nka asụsụ ya, nke na-eme iduuazị ya mfe ịgụ na okwu ntọọchị o ji ejide ọgụụ, ekwu eche ọzọ nke na-etinye ọgụụ na nchigharị uche banyere mpụtara na mbunuche ndị mmadụ banyere omume ha; na akparamagwa pụtara ihe/bụ ezi okwu nke na-egosi/bụ enyo ndị mmadụ n'ọgbọrọgbọdọ n'ụdị agaghị apụ ọgụụ n'uche mgbe ọ na-agụ ma ọ bụ mgbe ọ gụchara iduuazị ya.

Nkwo, I.N. (2025) Lebara anya n'echiche ndị welitere isi n'ala Igbo banyere Tony Ubesie n'isi okwu ọ kpọrọ 'TONY UBESIE: Onye e jiri agụmagụ Igbo mara'. Ọ chọpụtara na Ubesie bụ onye a ga-asị na ọ kacha nwee onyinye n'ide iduuazị Igbo. O kwuru na aka ọrụ ya mere ya odee pụrụ iche na cenchuri iri abụọ. Ọ sịrị na ndị ogbo ya nọ n'agụmagụ Igbo na-akpọ ya nwoke nwere ọtụtụ alaka n'ime onwe ya.

Site n'ọrụ ndị a rụtụrụ aka na ntụleghari agụmagụ metụtara isi okwu e ji n'aka, a ga-ahụ na e nwebeghi ọtụtụ ọrụ a rụrụla na 'Ntụle ndịnisi okwu n'iduuazị Tony Ubesie'. Nke a bụ oghere a chọpụtara bụ nke nchọcha a chọrọ imechi; ya mere, nchọcha a jiri dị mkpa ma bụrụ ọrụ kwesịrị ịbagide.

2.4 Nchịkọta Ntụleghari agụmagụ

E zipụtara ntụleghari agụmagụ nchọcha a n'ọkpụrụkpụ ndị a: Ntụle echiche ndị bụ isi: nkọwa mkpụrụ okwu njimarụ, ntụleghari atụtụ, atụtụ mmụghari na nchọcha e merela n'isi okwu. N'okpuru ntụle echiche ndị bụ isi, e lebara anya n'okwu ndị a; Asụsụ na agụmagụ, e gosiri na ewezuga asụsụ, na agụmagụ agaghị adị. A hụrụ asụsụ na agụmagụ dị ka ihe agaghị ekewanwụ n'ihi na agụmagụ bụ asụsụ e tinyere n'ọrụ. Aka nka agụmagụ, bụ nke a kọwara ka ụzọ ọmụmụ e si eleba anya n'usoro na nka odee ji ezipụta ekereuche ya n'agụmagụ o ji n'aka. E kwuru na ọ bụ ụzọ ahụ pụrụ iche odee si ahọrọ ndịnisi okwu na nka ndị ọzọ maara ya ahụ, ọ na-ewebata dị ka ọnọdụ siri chọọ n'ụdị ime ka ọrụ nka ya na-enye ọgụụ mmasị. E lebakwara anya na ndịnisi okwu, dị ka ihe ndị ahụ gbadoro ụkwụ n'ọdịnala na akụkọ ala ndị, nke abụghị isi akụkọ kama ihe iduazị na-ekwu banyere isi akụkọ.

Atụtụ mmụgharị, dị ka ọ pụtara ihe na nchọcha a lebara anya n'atụtụ e nwere ike ịgbado ụkwụ na ya, nyochaa ma ọ bụ mee nseke na ndịnisi okwu agụmagụ. Ajụjụ banyere uru dị n'ịtụcha agụmagụ adịghị mwepụ n'ihi na mgbe mmadụ họọrọ otu

iduuazị n'ụdị ịtụcha ya ma hapụ ndị ọzọ, ihe ọ pụtara bụ na odee iduuazị ahụ so n'ihe a na-eme ma a jụwa ajụjụ banyere uru dị na ya bụ iduuazị.

Agbanyeghi nke a, e nwere atụtụ ọzọ ndị nwere n'ime ya ndịna na ọdịdị ọrụ nka, a kpọrọ "atụtụ nka ndịma mma". Ọ bụ atụtụ a ka nchọcha e ji n'aka gbasoro dị ka ụzọ ọmụmụ ya. A họọrọ atụtụ a n'ihi na echiche ya na ụzọ ọmụmụ ya dabara n'isi sekpụ ntị na mbunuche nchọcha a, nke ụfọdụ n'ime ha gụnyere; na iduuazị bụ ụzọ odee na ọgụụ si enwe mmekọrịta. Na mmekọrịta a, odee na-eji nka were ndịnisi okwu kọwapụta mbunuche ya. A bịa na nchọcha e merela n'isi okwu, ọrụ nchọcha ndị nọ n'ihe ọmụmụ agụmagụ ederede Igbo, ma bụrụ nke metụtara kpọm kwẹm isi okwu nchọcha e ji n'aka, ka e lebara anya ma tụlegharịa.

Ọrụ ndị ahụ e lebara anya gụnyere Mbah na Mbah (2007) nchịkọta na ndịna iduuazị Ubesie. Ikeokwu (2004) ndagba na ndacha amụmamụ asụsụ n'iduuazị Ubesie. Ụzọchukwu (2001) ndịna iduuazị Ubesie. Ezebube (2017) oke na nwunye na ikike ha n'iduazị Ubesie dị ka nseke ụbụbọ katara ahụ. Ezikeojiakụ (1990) Ntụcha ntọala ebe na ndịnisi okwu n'iduazị Ubesie. Nwadike (2001) aka nka Ubesie n'iduazị atọ ya bu ụzọ. Ezugwu (2005) Nka na isi okwu n'iduazị Ubesie. Dị ka ihe ịgba aka ebe, o nweghi nchọcha sitere na nchọcha e merela n'isi okwu gbasoro atụtụ nzara onwe katara ahụ n'ihe ọmụmụ ya. Ọ bụzị oghere a dịnụ, ka nchọcha e ji n'aka chọrọ imechi.

3 Usoro nchọcha

3.1 Nka nchọcha

Nka nchọcha na-ezipụta ụkpụrụ, ọdịdị, na nkata a ga-eji mejupụta nchọcha e ji n'aka. Nchọcha a, gbasoro usoro nchọcha nke Nka Adịm/Sọvẹẹ. Usoro nchọcha Nka Adịm/Sọvẹẹ, bụ ọka ibe na nchọcha metụtara ka ọnọdụ siri dịrị na mmekọrịta mmadụ na ibe ya. Nke a bụ ezi okwu, n'ihi na isi sekpụ ntị metụtara ihe banyere ịghọta ndị mmadụ na ka ha si emekọrịta n'etiti onwe ha, gbadoro ụkwụ n'usoro obibi ndụ na omenala ha, ebe ha bi (ọgbọrọgbọdọ), ihe na-ebute ndị mmadụ ji eme ụdị omume e ji mara ha, nghọta ha nwere, akparamagwa ha, nkwenye ha d.g. Usoro nchọcha a bụ kpoo ma kwesi ekwesi maka ọrụ nchọcha a nke gbadoro ụkwụ na 'Ntụle ndịnisi okwu n'iduuazị Tony Ubesie: Ịma atụ *Ụkpana Okpoko Buuru*' n'ileba anya n'agwa ndị mmadụ na ihe na-akpali mmụọ ha n'ihe dị iche iche dị ka ọ na-apụta ihe n'akwụkwọ agụmagụ.

3.2 Oke na njedebe nchọcha

Dị ka a narị atụ anya, o nweghi mgbe nchọcha dị ka nke a, e ji n'aka ga-eleba anya na ndịnisi okwu niile dị n'iduuazị Igbo. N'ihi nke a, ka nchọcha a jiri gbado ụkwụ na naanị ndịnisi okwu n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie. N'ụdị imejupụta mbunuche isi okwu nchọcha a, e hiri asaa n'anya họrọ iduuazị a, ka e nwee ike nweta njatụle a tụrụ anya ya, bụ nke metụtara isi okwu. Mbọ a gbara ebe a bụ ime ka e nwee ezi nghọta nakwa mmasị n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie dị ka o siri metụta ndịnisi okwu, asụsụ nka, nzipụta akụkọ nakwa ihe odee bu n'uche. Nchọcha a lebara anya na 'Ntụle ndịnisi okwu n'iduuazị Tony Ubesie: Ịma atụ *Ụkpana Okpoko Buuru*'

3.3 Njime nchọcha

Akwụkwọ nchọcha a nyochara, bụ naanị iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* nke Tony Ubesie. Agbenyeghi nke a, akwụkwọ ọgụgụ ndị metụtara isi okwu nchọcha ka a rụtụchara aka, ọkacha nke ndị nọ n'okpuru ihe ọmụmụ a nọ na ya eme nchọcha dere.

3.4 Ngwa nchọcha

Ngwa nchọcha e jiri rụ ọrụ na nchọcha a gụnyere; iduuazị Tony Ubesie a họọrọ, mkparịta ụka dị n'etiti ọchọcha na ndị gụrụla iduuazị a họọrọ, mkpịsị odee, akwụkwọ ọgụgụ ndị ọzọ sitere n'ọba akwụkwọ ma nke e bipụtara ma nke e bipụtabeghi, igwe nkụpụta mkpụrụ okwu (kọmputa) d.g.

3.5 Usoro nnweta njatụle

Usoro nchọcha a gbasoro nweta njatụle gụnyere, ịgụ, ịchọpụta, ịtụcha, iduuazị Ubesie a họọrọ, mkpụrụ mbido aka e nwetara n'ọba akwụkwọ ndị a gara, echiche na ihe mmụta sitere n'aka ndị nkụzi agụmagụ banyere iduuazị Ubesie na ihe ndị e nwetara n'aka ndị gụrụla iduuazị Ubesie a họọrọ, banyere isi okwu nchọcha a.

3.6 Usoro nseke njatụle

Ngụmi akwụkwọ agụmagụ a họrọ maka nchọcha a, bụ ebe mgbakwasị ụkwụ gbara ọkpụrụkpụ njatụle nchọcha a sitekarịrị na ya. Ọchọcha ga-agụmi, tụchaa, yọchaa akwụkwọ agụmagụ iduazị a họọrọ nke ga-ewepụta ndịnisi okwu a tụrụ anya a ga-eji tụlee mbunuche nchọcha a.

N'ime nseke njatụle nchọcha a, a gbasoro usoro nka ndịma mma nke Jonathan Charteris-black tụpụtara ma bụrụ nke yitere atụtụ Lakoff na Johnson ji enyocha ekwumekwu. Atụtụ a na-egosi na asụsụ abụghị naanị ụzọ mmekọrịta mmadụ na ibe ya; kama, ọ bụ ụzọ e si agbanwe omume na echiche mmadụ ka ọ kawanye mma. Atụtụ a na-egosi mbunuche na echiche dị n'ime asụsụ nka nke e ji ezipụta ndịnisi okwu agụmagụ. Atụtụ Charteris-black (2006) zipụtara ụzọ atọ e si eme nseke ndịnisi okwu na asụsụ nka e jiri zipụta ha. Nke a gụnyere; ịrụtụ ha aka, nkọwa ha na igosi ebe e ji ha rụọ ọrụ n'akwụkwọ agụmagụ. Agba nke mbụ bụ ịrụtụ ndịnisi okwu aka, gụnyere ịgụmi iduuazị a họọrọ ma chọpụta ndịnisi okwu pụtara na ha. Nchọcha a, gbasoro usoro Charteris-black (2004) a na-agbaso arụtụ ndịnisi okwu aka. Usoro atụtụ a dị ụzọ abụọ, nke mbụ bụ ngụmi iduuazị a họrọ ebe nke abụọ bụ izipụta ọnọdụ ndịnisi okwu ndị batara na ya, ka ndị mmadụ ghọta ya site na nhụrụ ụwa ha.

N'ihi usoro atụtụ a, ime nseke njatụle e nwetara na nchọcha a ga-eleba anya, n'ihe akụkọ na-ekwu maka ya ịma atụ; kedu ihe bụ isi sekpụ ntị n'iduuazị a na-ekwu maka ya?, kedu ihe na-ada?, E doziala ya ka ọ bụ na e dozibeghi ya?, kedu ọnọdụ na mmemme ndị ahụ pụtara ihe nke na-ezipụta ndịnisi okwu. Ileba anya n'ụdị agwa nọ n'akụkọ, ụdị ihe ha na-anọchite anya ya nke ga-egosi ndịnisi okwu e ji ha chọọ ka ọgụụ mara; ịma atụ agwa ndidi, agwa ezi okwu, agwa mmesapụ aka, agwa ajọ obi d.g. Omume agwa ndị a, ndị nwere ike ịdị ka ọ natara chi, nwere ike ịbụ ezi omume ma ọ bụ ajọ omume ka a ga-esekacha. Ọzọ dị ka ibe ya bụ njiri mara agwa na ihe ndị ọ na-eme, ebe agwa ahụ dị ire na ebe o riri mperi, ka agwa ahụ si agbanwe n'akụkọ, ihe mere e ji webata ha n'akụkọ, echiche ha banyere okwu ụfọdụ, ka omume ha si emetụta agwa ndị ọzọ nọ n'akụkọ na ọdịmara a kpachara anya webata na ndọkọ akụkọ dị ka ndịnisi okwu ka a ga-esekacha na nchọcha

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

a. N'ikpeazụ, a chịkọtara nka niile Ubesie webatara n'iduuazị ya isii ndị a họọrọ ma mee nseke ha. A tapịkwara ha n'ụdị ịma ma ọ ga-adaba n'ihe ndị ọgụụ hụrụ n'ọrụ Ubesie ka ọchọcha siri hụ ya.

4 Ntụcha iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*

4.1 Nchịkọta akụkọ

Ịduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* gbadoro ụkwụ n'otu ndị isi aba okpu kpọrọ onwe ha ndị odogwu. Ndị otu a bụ ndị isi aba okpu ekwenyeghi n'iwu obodo. Ha achọghị ka iwu obodo gbochie ha ihe ọ bụla ha chọrọ ime. Ha siri n'ọchịchị obodo Ifite-Ameke kewapụ onwe ha ma nwee usoro ọchịchị na obodo nke ha, ha kpọrọ Ifite-Ukwu. Agbanyeghi na ha gwuzobere nke a (obodo na usoro ọchịchị nke ha), o jughi ha afọ; nke mere na ha lachitere azụ kwatuo eze na-achị Ifite-Ameke bụ Obi Udeaja. Ha mere Obi Okoye onye ndu agbanyeghi ma ọ masịrị ndị obodo ma ọ masịghị ha. Obi adịghị ndị obodo mma. Ọchịchị ha, jiri nsogbu kwara ngwa ọrụ. Kwa mgbe ka Maazị Obijiọfọ ji adọ ha aka na ntị banyere agwa ọjọọ na ọchịchị nchịgbu e ji mara ha. Ọ chịkọtara okwu ndụmọdụ ya n'ilu a "ọchọ ihe ukwu aghaghị ịhụ agba enyi". O nweghi ụdị arụ ha anaghị akpa. Ndị amakekwo a ekweghi Maazị Obijiọfọ na ndị ezi na ụlọ ya zuo ike. Mgbe ọ bụla ha bara ya na ezi na ụlọ ya ọgụ, ọ na-emeri ha. E mechara, ọ gbalaa obodo ọzọ maka ndụ ya na nke ezi na ụlọ ya. E gburu ya n'ọhịa nta dị n'obodo ahụ ọ gbagara ọsọ ndụ n'ihi anụghị ndụmodụ ụmụ ya. Ụmụ Obijiọfọ busoro ndị odogwu agha n'ụdị ịbọ ọbọ. Ụmụ Obijiọfọ mechara lọta ụlọ ma rụwa ọrụ dịịrị ha n'ihi na onye nna ya zọtara ala okwute anaghị ajụ ya. Agha dara n'etiti ha na ndị Ụmụikenga n'ihi na ndị odogwu tọọrọ ụmụ ha. Tupu agha adaa, Obijiọfọ bịakwutere ụmụ ya na mmụọ ma nye ha iwu ka ha si n'obodo ahụ gbapụ. Ha gbapụrụ, e bibie obodo ahụ.

4.1 Isi okwu

Ubesie na-eji ihe na-emegasị n'oge ugbu a eme isi okwu iduuazị ya; dị ka ihe ndị isi-aba-okpu na-enupu isi n'ọchịchị obodo, ndị ntọrị na ndị omekome ji egbe ezu na-ebute n'ọgbọrọgbọdọ na ka ndị mmụọ, mmadụ na obodo si agbarụ ihu n'ajọ omume ha ka o zipụtara na *Ụkpana Okpoko Buuru*.

4.2 Ndịnisi okwu

N'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*, ndịnisi okwu pụtara ihe bụ izu ohi n'etiti ndị agamevu, kpebiri nnọọ ka ha tụgharịa ma gbakwụta ụzọ dị mma, ndị obodo kwekọrịtara ha si ebi ndụ, azụ ma webata ma gwuzobe nke ọjọọ. Ndị Igbo sị na onye ekotaghị, ọgọdọ ya ekotara ya. Otu a ka Ifite-Amake siri hụ ya. Nke a ka Ubesie zipụtara site n'agwa ndị a na-akpọ 'ndị odogwu'.

N'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*, Ubesie anabataghị ụdị akparamagwa a, nke ọ na-enwe mmasị na ya. E leghi anya, ọ bụ ya mere o jiri gbaa n'anwụ ebe ha nwetara ụgwọ ọrụ ha n'ụdị ịbụ ndị e kpochapụrụ kpam kpam n'elu ụwa. A hụrụ ebe 'ihe' meriri 'ọchịchịrị' nakwa ebe ikpe nkwụmọtọ na ihe ọma nọ ihe ọjọọ n'elu?.

Ihe ọjọọ ka e ji akwụ ụgwọ ihe ọjọọ ma jikwazịrị ihe ọma akwụ ụgwọ ihe ọma. Ya bụ, ije dị mma, a gaa ya nga naabọ. Ụmụ Obijiọfọ bụ ndị ikwu na ibe ha, tinyere agbụrụ ha niile, ka ndị Ụmụarọ na-anabata mgbe ọ bụla ha chọrọ ịbata na be ha. Lee ndịnisi okwu a n'uju:

4.2.1 Izu ohi:

Ndịnisi okwu a jupụtara n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*. Ọ bụ ya bụ isi sekpụ ntị n'esemokwu na ọgba aghara e nwere n'iduuazị a. Otu ndị mmadụ nwere ike ịdị otu ụzọ n'ime narị e kere ụzọ atọ ma a bịa n'ọnụ ọgụ ndị Ifite-Amaeke, gụrụ onwe ha 'ndị odogwu'. Ndị mejupụtara otu a bụcha ndị ohi. Ihe a ka ndị obodo bidobere ha jiri mara ha. Ndị otu a kwadoro nke ọma n'ihi na ha na-echi onye otu ha ọ bụla gara ohi ugboro asaa ma lọta n'enweghi nsogbu ọ bụla echichi a na-akpọ, 'Ekwueme'. Ọtụtụ mgbe, ọtụtụ n'ime ha na-anwụ ma ha gaa ohi mana nke a emeghi ka ha kwusị izu ohi. Ka oriri Nnekeeji na-akpụdewe nso, Maazị Okoli hapụrụ ụlọ ya gawa Ụmụafa izu ohi atụrụ maka oriri ahụ.

Ọ gwara nwunye ya na ya na-aga na nke enyi ya nwoke. O mekwara ka ọ mara na ya ga-arahụ. Mbọ niile nwunye ya gbara ịmata onye ahụ bụ enyi di ya amịtaghị mkpụrụ n'ihi na di ya mere ka ọ mara na ọ gaghị ama onye ahụ. Lee ka Ubesie siri kọwapụta nke a.

> Nwunye ya amaghị na ọ bụ ohi atụrụ ka ọ na-eje nke ha ga-eji mee oriri Nnekeeji na-abịanụ. Nke a abụghị mbụ nke o ji abụ nke abụọ. Ọ dịghị n'oriri o jeghi na be ndị enyi ya. O jechaa, ọ kpụghị atụrụ, ọ kpụrụ ewu lọta. …. Ugbu a ka o were mmadụ niile anya otu o si egota ewu na atụrụ ndị ọzọ! Ugbu a, o jeela nke a, e jee buta ozu ya ebuta ! (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 2)

Maazị Obijiọfọ, otu onye na ndị Ifite-Amaeke jiri biri, na-eche uche banyere agwa ọjọọ ndị Odogwu na-akpa nakwa ajọ aha ụdị agwa ahụ na-ebutere ndị be ha; n'ezi okwu, obi adịghị ya ọcha. Ọ gakwuru eze ha bụ Obi Udeaja gwa ya uche ya ma dọọ ya aka na ntị ka ọ mara ihe o mere banyere ọnọdụ ahụ, tupu na ihe emebie. Lee ahịrị ndị a sitere n'olu Maazị Obijiọfọ.

> Onye chọrọ igbo ọgụ, buru ụzọ gbowe ịrụ aka. Ndị be anyị ji ohi eme odogwu ugbu a. Ọ dịla mmadụ abụọ e bulatara maka ohi. Ugbu a Okoli emeela ha onye nke atọ! Ndị Ụmụafa kọwa akụkọ ohi na be ha, ha akpọwa Ifite-Amaeke. Ndị Amangwu kọwa akụkọ ohi na be ha, ha akpọwa Ifite-Amaeke… (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 3) .

Ihe kacha njọ banyere ohi a ndị odogwu na-ezu bụ na ha na-echi ndị ohi echichi site n'ugboro olee onye, gara ohi ma e jideghi ya. Ya bụ, na ha na-eto ma ohi ma onye na-ezu ya. Lee ka Ubesie siri zipụta nke a.

> Ezekwe agazuola ohi ugboro asaa n'obodo ọzọ. O ruola ka a ga-echi ya 'Ekwueme'. Ugwu ndị odogwu na-akwanyere onye jere ohi lọta, na-aka nke ha na-akwanyere onye jere agha asaa lọta, maka na onye lụrụ agha asaa abụghị sọ ya so jee agha, ma onye e chiri 'Ekwueme' bụ onye a na-ewere na ọ bụ onye jere oke agha naanị ya jiri isi ya lọta. (*Ụkpana Okpoko Buuru,* ihu 12)

E nweghi mgbagha ma ndịnisi okwu a, ọ ka dị ire n'oge ugbu a n'ala Igbo, n'ihi na kwa ụbọchị ka a na-anụ maka ndị o ji egbe ezu, ndị ji mkpịsị odee ezuru ego gọvmenti n'ụzọ dị iche iche, nke ndị ịntaneti (nke na-aga n'ikuku) d.g.

4.2.2 Agha na ọgba aghara:

Agha na ọgba aghara dị n'ụzọ dị iche iche, n'etiti ndị Ụmụarọ na ndị agbata obi ha dị ka Ụmụafa, Agangwu na Ụmụarọ n'otu aka na ndị odogwu (Ifite-ukwu) na Ifite-Amaeke n'aka nke ọzọ. N'ikpeazụ, ndị odogwu sitere Ifite-Amaeke n'agbanyeghi na ha na-azazị Ifite-ukwu na ndị Ụmụ ikenga. Ndị odogwu mechara tọrọ otu onye ndị Ụmụikenga jiri biri a kpọrọ Kasie; nwa Mgbafọ, onye liri ụmụ ya isii ọ fọ naanị Kasie. N'akụkụ ndị odogwu na obodo ndị a kpọro aha, ndị odogwu mere ha arụ n'ụdi ịdị na-ebukọrọ ihe niile ha nwere kwa ụbọchị. Lee ka Ubesie siri zipụta ya.

> Ndị odogwu bidoro mewe emebeghi! Obodo nile na-ezitara Obi Udeaja ozi, na-asị ya na ndị obodo ya bụ Ifite-Amaeke agbawala ha aka. Ihe a na-eche ya uche, na-emekwa ya ihere, ma ihere ọ na-eme ya erughi ka uche ọ na-eche ya maka na ndị odogwu na-eje ugbu a, ha akwadoo ka ọ bụ agha ka ha na-eje; ndị gbaa ha egbe, ha agbagwara. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu7)

Ụfọmba, otu onye n'ime ndị odogwu gara ohi n'Ụmụafa, a gbaa ya egbe n'ụkwụ. Ọ lọtara Ifite-Amaeke na-egosi na ọ bụ agwọ tara ya; ndị obodo wee kwere. N'ụtụtụ echi ya, onye isi arụsi Ọgba, ya bụ onye na-agbara Ọgba afa, bịara maara ndị obodo ọkwa na Ọgba sịrị na o teela ya bidoro na-agbọ ụja, ma oge ịta ata eruola. Ka chi foro, agwọ bara na be Ụfọmba, tagbuo ya. Ka ọ gatara ụbọchị ahịa anọ, agwọ tagburu nwunye Ụfọmba, ihe dị ka otu ọnwa agwọ tagbuchara mmadụ niile nọ n'ụlọ Ụfọmba. N'ihi nke a, Obi Udeaja nyere ndị obodo niile ha na Ifite-Amaeke gbara agbata obi iwu na ha jide onye ohi ọ bụla sitere Ifite-Amaeke na be ha, ka ha bulatara ya ha, ka ọ kwụọ ụgwọ arụ ọ kpara. Lee ka Ubesie siri zipụta nke a.

> Nke a ka a nọ n'elu ya, ndị Agangwu kpụrụ Maazị Ike lọta. Ha boro ya atụrụ abụọ ọ kụgburu n'isi, na-apịa ya ụtarị, na-akwa ya aka. N'ime ụmụ nne ya, onye hụrụ ka a kpụ ya na-abịa, ọ hapụ ebe ọ nọ gbalaa be ya. Obi Udeaja nyere iwu ka a kpụrụ Maazị Ike jee chụọrọ Ọgba aja. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 8)

Ndịnisi okwu a ka e nwere ike ịsị na ọ ka dị ire ruo ta a, n'ihi na a na-ahụ ndị kpara arụ dị iche iche, a na-esi n'ofesi gbaara ụgbọ nwa mkpị ruo obodo ha, ka ha taa ahụhụ maka arụ ha kpara. Na mmekọta mba na ibe ha, ha na-enyere onwe ha aka site n'ihe a na-akpọ (interpole) bụ ụzọ ha si enyefe ndị kpara arụ n'aka ndị ga-ata ha ahụhụ dị ka o kwesịrị.

4.2.3 Ntọrị:

Odee zipụtara ndịnisi okwu a n'ebe ndị odogwu tọọrọ ada Jideọfọ n'ụzọ, mgbe ọ na-ewela ite mmanya e jiri gba nkwụ ya dị ka omenala siri kwado. Lee ka odee siri zịpụta ya.

> Ndị mmadụ na-abịara ada Maazị Jideọfọ di. Nwoke ahụ bịara ya di, dị nwa agbọghọ ahụ mma. Mgbe ha lawara, ada Jideọfọ jewere ka o selaa ite mmanya, aka wee kpara ya. Ọ bụ ndị ahụ Maazị Jideọfọ na Maazị Obiọra tụnyeere nna ha na mmiri ka agụ iyi rie ya, tọọrọ nwa agbọghọ ahụ. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 36)

Ndịnisi okwu a ka dị ire, n'ihi na ụzọ niile ndị njem si eme njem n'ala anyị jupụtara na ntọrị; nke mere na ndị njem a, na-achị obi n'aka mgbe ọ bụla ha nọ n'ije. Ndị Ụmụarọ Jideọfọ kpọrọ oriri

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

maka aka ha nyeere ya na ndị ezi na ụlọ ya mgbe ha gbalara ọsọ ndụ na be ha, ka ndị odogwu tọọrọ n'ụzọ. N'agbanyeghi na Jideọfọ na Obiọra nwa nne ya mechara gaa n'ahịa ohu ebe e regara ha, gbata ha n'ụdị nzụghachi. Lee ka odee siri zipụta nke a:

> …Mgbe ha chịliri, ndị ahụ were eriri kere ụgbọ ha kedo na nke ha, kpụrụ ha bilie. Mgbe ha ruru n'ahịa ohu, e ree ha. Ebe ahụ ka ha nọ na-eche ka ụgbọ ga-ebu ha bịa, mgbe Maazị Jideọfọ ji bịa. Ndị nke ọzọ kọkwara ka e si kpụrụ ha jee n'ahịa ọzọ, ebe Maazị Obiọra nọ kwụghachi ndị zụụrụ ha ụgwọ. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 47)

Ndị dogwu tọrọ ụmụ Jideọfọ nwaanyị abụọ n'ụzọ ụtụtụ n'otu ụbọchị ha nọ n'ụzọ na-aga ahịa. A zọpụtara otu, ebe nke ọzọ ka e gburu. Lee ka Ubesie siri zipụta nke a.

> Ebe Jideọfọ na-akwado iri ihe abali, ọgọ ya nwoke na-alụ otu ada ya batara. Jideọfọ jụrụ ya ma ọ dịkwa mma, o bido kọwara ya ihe ya bịara; nwunye nwoke ahụ (nwa Jideọfọ) na nwa nne ya nke a na-alụ ebe ọzọ (nwa Jideọfọ) jewere ahịa n'ụtụtụ, ma ruo ugbu a, ha abụọ enweghi onye lọtara. O teela ndị mmadụ ji mewe Jideọfọ ihe. Ọ maara na ọ bụ ndị odogwu tọọrọ ụmụ ya. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 49)

Otu ndịnisi okwu a pụtakwara ihe mgbe ndị odogwu tọrọ Kasie ma jiri akpụkpọ ahụ ya kwee 'edere' ha. Ọ bụ ntọ, a tọọrọ Kasie butere ọgụ n'etiti Ifite-Amaeke na ndị Ụmụikenga. Lee ka odee siri zipụta ya:

> Kasie wee chịlie aka abụọ elu, kporopụta anya ka oke a kụrụ isi n'ala chọọ ka o tie mkpu, ma aka Meenihu ji ya n'akpịrị ekweghi ya megharịa ahụ. Mmadụ abụọ ndị ọzọ bịara kee ya eriri n'aka abụọ, kefee ya n'azụ, were osisi gbanye ya n'eze ka ọ ghara iti mkpu, kpụrụ ya lawa Ifite-Amaeke. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 63)

Agwa ọjọọ a bụ ntọrị ekweghi ala ala, n'ihi na o werela ọnọdụ n'ala anyị ta a, n'ihi na ụfọdụ na-atọ mmadụ maka ego, ụfọdụ maka orire, ụfọdụ maka iji chụ aja d.g.

4.2.4 Igbu ọchụ:

Nkwafu ọbara karịrị n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*. Nke a butere ịla ọtụtụ ndụ mmadụ n'iyi n'etiti ndị kwe na ndị ekweghi. Nke dị ka ọ ka njọ bụ nke dị n'etiti ndị odogwu na ezi na ụlọ Maazị Obijiọfọ. Nke a bụ ezi okwu n'ihi na e chere na ọnwụ Obijiọfọ ga-eweta ịkwafu ọbara n'isi njedebe. Ma mgbe ọ nwụrụ, nke bụ ọgụ wee bido n'etiti ndị odogwu na ụmụ ya. E leghi anya, ọ bụ maka na ezi na ụlọ Obijiọfọ kwụ n'ezi okwu ma na-agwa ndị odogwu nke a n'ihu n'ihu. Ịkwafu ọbara nọgidere bido n'oge nke Obijiọfọ onye nke nyefere ụmụ ya, ezi agwa ya na ikpe nkwụmọtọ. Jideọfọ na Obiọra ndị e nwere ike ịhụta ka Ikenna ma ọ bụ ome ka nna ha. Ọchụ ndị a gburu karịrị, nke a na-egbu ma mba na ibe ya na-alụ ọgụ. N'ọgụ mbụ dị n'etiti Maazị Obijiọfọ na ndị odogwu, Ubesie siri otu a zipụta ya:

> Ihe ha dị bụ mmadụ asatọ ma mgbe 'odogwu ọzara' meghere ọnụ, mmadụ abụọ dara n'ala. Onye nke abụọ chọrọ ka o sepụta isi, Jideọfọ mịịrị mma ya bepụ ya isi, ka e bepụrụ ihe ure. ..mgbe ọ wụrụ, n'ikuku ka ọ nọ mgbe Jideọfọ machapụrụ ụkwụ ya. Ka ọ dara, ọ maghị ka ọ ga-esi gbawa ọsọ, o wee rịọwa ka e meere ya ebere, ma

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

> Jideọfọ ji nwayọọ bie ya ka ọkazị ma ọ bụ ọkwụrụ. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 24)

Ebe ọzọ ọchụ pụtara ihe bụ ogbugbu e gburu ada Jideọfọ n'ụzọ ka ọ na-alọta ikwu nne ya. Lee ka Ubesie siri kọwaa ya:

> Otu nwa ya nwanyị gara ikwunne ya, na-alọta ndị odogwu gbuo ya para ozu ya dochie ụzọ'. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 40).

Ọ bụ ogbugbu e gburu ada Jideọfọ butere ịbọrọ ụgwọ n'ụdị ịmụ ebe obibi abụọ ndị ezi na ụlọ hụrụ maka ọnwụ nwa nwaanyị Jideọfọ ọkụ, nke ihe niile na-eku ume n'ezi na ụlọ ahụ nwụrụ kpam kpam. Lee ka odee siri kọwaa ya:

> Ha mụụrụ ọkụ mụnye n'ụlọ abụọ ahụ, chebiri n'ọnụ ụzọ. Mgbe ọkụ bidoro gbawa, nwoke ahụ jiiri ọsọ ka ọ gbapụta, obejiri Obiọra kelee ya, ọ dachiere ibe ya ụzọ. Nwunye ya bịara ka ọ gbapụta kpọkụrụ onye dachiri ụzọ, daa nke ya, Obiọra mee ya ka a na-eme ibe ya. Nwoke ahụ mụrụ ọtụtụ ụmụ, ma ka ha na-enuputa, obejiri Obiọra ana-arị na-arịda; ha na-anwụ n'usoro ha si apụta. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 42)

Ịbọ ọbọ a, akụzighị ndị odogwu ihe ma ọlị, n'ihi na ha gara n'ihu n'ajọ agwa ha. Ha tọọrọ ụmụ Jideọfọ nwaanyị abụọ n'ụzọ, ebe ha na-aga ire ha n'ahịa ohu, ha hụrụ Jideọfọ na ọgọ ya nwoke ka ha na-achọ ụmụ ya nwaanyị. Ka ndị ọzọ gbawara ọsọ, otu onye mịpụtara obejiri ya gbuo otu n'ime ụmụ Jideọfọ ahụ. Lee ka Ubesie siri kọwaa ya:

> Mgbe ha hụrụ Jideọfọ ka ọ na-abịa, otu n'ime ndị odogwu ahụ mịịrị opịo ya gbuo otu nwa Jideọfọ, tupu ọ gbawa ọsọ. *(Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu *49)*

Ebe ọzọ ndịnisi okwu a pụtara ihe bụ mgbe ndị odogwu na-achọ akpụkpọ mmadụ, ha ga-eji kwe abịa ha. Lee ka Ubesie siri zipụta ya:

> Tupu ọ mara ihe ga-eme, otu onye n'ime ndị otu ya esila n'ọhịa wụpụta ka o jide Kasie, ma Kasie mịịrị mma ya mee ka isi ya na olu ya tọgbọrọ n'otu akụkụ ụzọ, ma ahụ ya nọrọ nke ya iche na-agba kịtịkịtị ka ọkụkọ egbughi nke ọma. … Kasie gburu mmadụ anọ gbujie otu onye aka ekpe tupu a nwụde ya. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 63)

Ebe ọzọ ọchụ pụtakwara ihe bụ mgbe ndị odogwu mechara n'ikpeazụ gbuo Kasie. Lee arịrị Kasie, n'ebe nne ya nọ; mgbe ha tinyere ya mma n'akpịrị, ihe pụrụ ya n'ọnụ bụ 'Chukwu Ụkpabị kasie nne m obi'. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 68)

Igbu ọchụ ka dị ire n'ụwa n'ihi na a na-anụ igbu ọchụ n'ebe dị iche iche, ịma atụ; ogbugbu ndị Ụkọchukwu, onye isi ndị otu jikọrọ ndị Ụkọchukwu n'ụwa na ndị ọzọ enweghi ihe ha mere nke ekpemekpe, ọchịchị, ebe onye si, otu onye so na ya d.g. Igbu ọchụ n'ụlọ akwụkwọ dị n'ala anyị gbaa gburu gburu n'etiti ndị otu nzuzo bụcha ịma atụ ndịnisi okwu a.

4.2.5 Omekome/Ajọ otu:

Mgbe ndị Agangwu bulatara Maazị Ike n'Ifite-Amaeke maka ohi ewu o zuru, eze Obi Udeaja nyere iwu ka e were ya chụọrọ Ọgba aja. E mere ka ọ kpọọ aha ndị niile ya na ha so ezu ohi. O mere nke a site n'ikpọ aha ndị otu ya. Obi Udeaja nyere iwu ka a chọwa ndị ahụ a kpọrọ aha. Ndị otu a, a kpọrọ ndị odogwu hapụrụ obodo ha ma gaa n'ime ọhịa biri. Ebe ahụ ka ha si na-aga ebe ha na-akpa ike. Tụlee ahịrị ndị a na-esote:

> Ha jere n'ihe agụ be ha, sụọ ala n'akụkụ oke ọhịa, biri ebe ahụ, wee si ebe ahụ na-elebara ndị ọbụla anya. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, Ihu 9)

Jideọfọ na Obiọra mere otu ihe ahụ mgbe ha kwụrụ ndị odogwu ụgwọ dị ka njọ ha siri dị. Lee ka odee siri zipụta ya:

> Mgbe ha wepuchara ihe ha niile, ha jere n'ọhịa biri, ebenebe wee bido kwewere ikuku egwu. Anyasị ọ bụla, ha esughi ụlọ otu onye odogwu ọkụ, ha atọrọ otu n'ime ha gbuo. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 50)

Ndịnisi okwu a ka e nwere ike ịhụta site n'ụzọ na n'akparamagwa ndị omekome n'ala anyị gbaa gburu gburu. Nke ka njọ bụ ndị Fulani nọ n'ajọ ọhịa niile e nwere n'ala anyị ebe ha na-esi abịa awakpo, atọrọ, egbu nakwa ama ụmụ nwaanyị elu n'ike d.g.

4.2.6 Ịgba ohu:

Ndịnisi okwu a pụtara ugboro ugboro n'iduuazị *Ụkpana okpoko Buuru* malite na ndị Jideọfọ kpọrọ oku bụ ndị sitere Ụmụarọ, ndị odogwu tọọrọ ma refuo n'ohu. E mechara, Jideọfọ na nwa nne ya Obiọra gaa, zụghachi ha azụ n'aka nna ha ukwu ma dulata ha. Lee usoro okwu a:

> Mgbe ha chiliri, ndị ahụ were eriri kere ụgbọ ha kedo na nke ha, kpụrụ ha bilie. Mgbe ha ruru n'ahịa ohu, e ree ha'. (*Ụkpana okpoko Buuru,* ihu 47)

Nke abụọ bụ, ụmụ Jideọfọ nwaanyị abụọ, mgbe ha na-aga ire ha, Jideọfọ na ọgọ ya hụrụ ha, ha gbuo otu hapụrụ ya otu. Lee usoro okwu a na-esote:

> Mgbe ọgọ ya bịara, Jideọfọ na Obiọra na ọgọ ya wee malite njem. Ha jere chebiri n'ụzọ ndị be ha si eje ere ohu. (*Ụkpana okpoko Buuru,* ihu 49).

Mgbafọ ka ndị odogwu gwara ka ọ kpọtara ha ohu wee gbara nwa ya nwoke bụ Kasie, onye nke ha ji. ọ bụ ezi okwu na Mgbafọ mere dị ka ndị odogwu gwara ya ma ha naara ya ohu ahụ ma kachie ntị gbuo Kasie. Lee usoro okwu a:

> Mgbe ọ jụrụ ha ihe ọ ga-eweta, ha sị ya na ọ ga-akpụtara ha ohu wee gbara isi nwa ya. (*Ụkpana okpoko Buuru,* ihu 67)

N'ụwa gbaa gburu gburu, e nwere ọtụtụ ebe a na-ere ndị mmadụ. Wezụga nke a, a na-akwụ ụgwọ ka ndị mmadụ gaa jitere ha ụmụ aka n'ụdị orire ma ọ bụkwanụ ọzụzụ.

EJLLS www.ejlls.com ISSN: 3141-3935 (Online); 3141-3943 (Print)

4.2.7 Ume nwa:

Ndịnisi okwu a metụtara Mgbafọ na di ya, onye a kpọghị aha ya n'duuazị a. Dị ka Ubesie siri dee, ọ mụrụ ụmụ isii ma kpochie ise aja, ọ fọdụrụ ya naanị Kasie. Nna Kasie were ndụ ya nye, ma Kasie dịrị, mana n'ikpeazụ, Kasie nwụrụ n'aka ndị ajọ obi, ọra ọbara bụ ndị odogwu. Ihe mere bụ na n'ikpeazụ, Mgbafọ were ndụ nke ya nye n'ụdị ịbọrọ ọbọ nye ndị odogwu maka ịkpachara anya nara ya ihe niile o jiri dịrị ndụ, tinyere otu nwa ya nke dị ndụ n'ime ụmụ isii ọ mụrụ. Lee ka Ubesie siri hazie ya:

> Nne ya mụrụ ụmụ isii, ma kpochie ise aja. Mgbe ọ mụrụ nke isii, aha o nyere ya bụ Chidubem, ma ọ bụ ezi okwu na nwatakịrị ahụ tochara nke ọma, ihe mere ibe ya mechara mee ya. Akụ niile ya na di ya kpara gara n'ihe gbasara ume ọmụmụ na-eme Mgbafọ. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 59). Di Mgbafọ jere n'ihu arụsị, were onwe ya kwe nkwa na ọ bụrụ na chi ya enye ya onye ga-anọchi ya ma ya nwụọ, chi ya were ndụ ya. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 60)

O teghi aka di Mgbafọ ṅụchara iyi, site n'iji ndụ ya, maka inweta nwa nwoke ga-anọchị anya ya, Mgbafọ amụọ nwa nwoke ọ bara Kasiemobi. Nwa a bụ Kasie di ya nyere ndụ ya maka ya, ka ndị odogwu mechara gbuo n'anya ọcha. Ndịnisi okwu a ka dị ire ma na-agba anya mmiri n'ihi na ọtụtụ ezi na ụlọ nọ n'ọnọdụ a ruo ta a. Ọnọdụ a ebutela alụkwaghịm n'etiti ọtụtụ di na nwunye, ịgbakwu ndị ụka ekpere dị iche iche, e jiri wayo mara, ịzụrụ na ịchụfụ ụmụ agbọghọ, n'ụdị iburu ụmụ nwaanyị akpa nwa ha esighizi ike, afọ ime (sorogacy) d.g.

4.2.8 Igba ndụ:

Ndịnisi okwu a pụtara ihe na mkpezi Jideọfọ na nwa nne ya Obiọra na ndị odogwu. Dị ka a narị ekwu, ihe niile dị n'ụwa nwere oge: oge mbido na oge nkwụsị. Mgbe o were ndị odogwu anya na ọ bụrụ na ha achịlighi aka elu ma chọwa udo n'ebe ezi na ụlọ Jideọfọ na nwanne ya nọ, na akụkọ gbasara ezi na ụlọ ha aghaghị ịbụ akụkọ mgbe ochie, ha mere ngwa ngwa gakwuru Ezekwe ka o nyere ha aka rịọ ndị ezi na ụlọ Jideọfọ ka ha kwụsị ọgụ ma bịa maka ikpe udo. Ezekwe mere dị ka a rịọrọ ya. Ezi na ụlọ Jideọfọ kwere ma nye ọnọdụ dị iche iche. Ndị odogwu mezuru ihe ndị a niile e nyere ka ọnọdụ, tinyere ịgba ndụ nke ọbara n'etiti ndị odogwu na ezi na ụlọ Jideọfọ. Lee ka Ubesie siri dee ya.

> Mgbe e wetara ọjị, ndị odogwu na ụmụ Obijiọfọ were otu ibe otu ibe jide n'aka, were mma ghepụchaa onwe ha ahụ. Onye bịa, ọ ṅụọ iyi sị na ya agaghị ahụ ihe ga-eme ibe ya ghara ikwu, ma ọ bụ soro kpaa aro ka a ga-esi megide onye ọzọ. Onye kwuchaa, o were ibe ọjị nke ya sute n'ọbara ndị ọzọ taa. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 52)

Ndịnisi okwu a dị ire ma na-apụta ihe n'etiti ndị Igbo na omenala ha. Nke a na-apụtakarị ihe n'etiti ezi na ụlọ na-ese okwu, di na nwunye, nwunye di na nwunye di ibe ha , ụmụ nne okwu ala na-esere. Mgbe ụfọdụ, ndị nwoke na ndị enyi ha nwaanyị na-emekwa nke a, ka ọdị mma ha kwụrụ chịm. Ọ na-apụtakwa ihe n'etiti nna ukwu na nwa na-amụ ahịa n'aka ya n'ụdị ime ka ntụkwasị obi dị ire ma see elu.

4.2.9 Ịhụnanya:

Ndịnisi okwu ọzọ odee zipụtara n'iduuazị a bụ ịhunanya. Nke a pụtara ihe na mmekọrịta dị n'etiti Jideọfọ na Obiọra. Kemgbe a mụrụ ha, ha akọbeghi ọnụ. Ha topụtara, lụọ nwaanyị, mụọ ụmụ ma ha enwegbeghi nghọtahie. Ha na-ekwekọrịta n'aro ọ bụla dị mma n'agbenyeghi onye tụrụ ya. Anya ọ bụla Jideọfọ tabiiri nwa nne ya Obiọra, ọ na-aghọta n'otu ntabi anya. N'otu aka ahụ, Jideọfọ ma Obiọra na-aghọta onwe ha. Lee ka Ubesie siri kọwaa ya:

> Jideọfọ gwara nwanne ya na ihe ha ga-eme bụ ibu ụzọ gbujie mmadụ abụọ n'ime ha aka, tupu ha abụọ ejekwu onye nke atọ. …Anya nkịtị Jideọfọ tabiere Obiọra, aka ha abụọ see ka amụma; aka mmadụ abụọ chịsara n'ala. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 31).

N'ihu 35, Ubesie kọwara ka ụmụ nne abụọ a si eleta onwe ha nakwa ezi na ụlọ ha anya. N'ebe a, otu gaa ahịa, nke ọzọ anọrọ n'ụlọ. Nke a ka ha na-eme n'ụdị onye jee ibe ya ejee. Lee ka Ubesie siri dee ya:

> Ụmụnne abụọ a na-akpachapụrụ onwe ha na ezi na ụlọ ha anya. Maazị Jideọfọ jewe ahịa, Maazị Obiọra anọrọ n'ụlọ. Maazị Obiọra jewe ahịa, Maazị Jideọfọ anọrọ n'ụlọ na-ele anya maka na ọkụkọ chị ụmụ adịghị arahụ n'elu osisi. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 35)

Ka ụbọchị ruru maka ịṅụ iyi n'ihi ohi e boro Jideọfọ na Obiọra nwa nne ya, odee kọwara ụdị nghọta ha nwere n'etiti onwe ha n'otu aka na nghọta dị n'etiti ezi na ụlọ ha n'aka nke ọzọ. Nke a mere na Jideọfọ ṅụrụ iyi, n'aha ya, n'aha nwa nne ya na n'aha ezi na ụlọ ha niile. Lee ka Ubesie siri dee ya:

> Mgbe e butere iyi, Maazị Jideọfọ wee bido ṅụwa iyi sị, 'ọ buru na ọ bụ m zuru ohi a, ma ọ bụ nwa nne m nwoke, ma ọ bụ ụmụ nwa nne m nwoke, ma ọ bụ ọ bụrụ na nna anyị emetụla ihe mmadụ aka mgbe ọ nọ ndụ, ọnwụ kpochapụ ezi na ụlọ anyị niile. (*Ụkpana Okpoko Buuru*, ihu 37)

5 Nchịkọta

Nchọcha a wepụtara ọtụtụ ndịnisi okwu pụtara ihe n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*. nke Tony Ubesie. Ọ gakwara n'ihu gosi ebe odee webatara ha na ihe mere o jiri mee nke ahụ.

Nchọcha a gosipụtara ebe ndịnisi okwu ndị a batara na ihe Tony Ubesie bu n'uche webata ha.

A chọpụtakwara na ọ hịara ahụ odee agụmagụ ọzọ ịkọpịrị kpọm kwẹm ndịnisi okwu ya na ụzọ ngọrị ngọ ahụ o si achọ agụmagụ ya mma dị ka ọnatara chi onye. Ka o si eji asụsụ ezipụta ekereuche ya mere ya odee agumagụ ndị mmadụ na-atajiri anya nke odee ndị ọzọ enweghi, e leghi anya ọ bụrụ ya mere ndị ọgụụ ji enwe mmasị n'iduuazị ya.

A chọpụtara na agwa agụmagụ ya na-akwụpụta, yie ezi okwu, dị ndụ ma bụrụ mmenụwa. Ịma atụ, n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru*, omume Maazị Obijiọfọ mere mgbe ya na ụmụ ya na-aga ọhia ịchụ nta site n'itinye ukpoo n'ime mmiri nke jitere azụ ọ kpụbatara n'ime ụgbọ ma bụrụ nke ọ

gwara ụmụ ha na ya agaghị eso ri ma a kpachaghị anya, na ha onwe ha agaghị eso ri ya n'ihi na ha hụ ihe chọrọ iri isi ha , ha nye ya okpu ha, zipụtara onwe ya ka ihe mere eme.

5.1 Mmechi

A bịa n'ọnọdụ iduuazị n'asụsụ Igbo, na o nweghi onye na-ede ka Ubesie ma o nweghi onye Ubesie na-ede ka ya. Ndịnisi okwu ya na nka asụsụ ya, kewara ya na ndị ogbo ya, bụragodu mgbe ha na-ede n'otu isi okwu.

Nchọpụta na-egosi na ihe mere akụkọ dị n'iduuazị ya a, ji adị ka mmerenụwa bụ n'ihi na ọ na-esi n'ihe ndị na-emegasị n'ọgbọrọgbọdọ na ihe ndị ọ hụrụla na ndụ ewere ndịnisi okwu iduuazị ya.

A chọpụtara na Ubesie, n'ezi okwu bụ odee iduuazị deere ndị Igbo banyere ndị Igbo. ọtụtụ ndị mmadụ na-agụ iduuazị ya n'ihi amamihe, ikpa ọchị na ihe mmụta dị na ya. O jighi ihe banyere aka ọrụ ya egwu egwu. Ubesie aghọọla anwụ anwụ. Agbanyeghi na ọ nọghịzị ndụ; ọ ka nọ na-agwa ụwa okwu ma ụwa ka na-anụ olu nne ya, olu ọkwa ya, olu ọha na nzara onwe ya n'ime akụkọ dị n'iduuazị *Ụkpana Okpoko Buuru* bụ nke nchọcha a lebara anya na NDỊNISI OKWU ya.

Nrụtụaka

Abrams, M. H. (1957). *A glossary of literary terms* (3rd ed.). New York: Holt and Rinehart Inc.

Dike, G.A. (2001). A Stylistic Study of Tony Ubesie's Three Novels: *Isi Akwụ Dara N'ala, Ụkwa Ruo Oge Ya, Ọ Daa, and Ụkpaka Mịịrị Onye Ụbịam*. In E.N. Emenanjọ (ed) *The Man and The Artist*. Owerre: Afrika-Link Books.

Griftith, K. (1982). *Writing Essays about Literature: A Guide and Style Sheet*. New York: Portharcout Brace Jovanirich Publishers.

Hoiquist, M. (2002). *Dialogism: Bakhtin and his world* (2nd ed.). London: Routledge.

Holman and Harman, (1972). *A Handbook of Literature*. New York: The Odessey Press Inc.

Mbah, B.M. and Mbah, E.E. (2007). *Azụonye: Lectures on Igbo Literature and Stylistics*. Nsukka: Uninniversity of Nigeria Press.

Mbah, B.M. etal. (2013). *Igbo Adị: Igbo-English, English-Igbo Dictionary of Linguistics and Literary Terms.* Nsukka: University of Nigeria Press.

Nwadike, I. U. (2001) (Ed.). A stylistic study of Tony Ubesie's first three novels in Tony Ubesie: *The Man and The Artist.*

Nwadike, I.U. (1986). Nsiripuru Ụkpana Okpoko Buuru in Anụ: *A Magazine of Igbo Culture, Fourth Edition.*

Nwaozuzu, G.I. (2001). Characterization in Tony Ubesie's Novels In E.N. Emenanjọ (ed) The *Man and The Artist*. Owerre: Afrika-Link Books.

Onyekaọnwụ, G.O. (2001). Tony Ubesie and the Evolution of the Igbo Language In E.N. Emenanjọ (ed) *The Man and The Artist*. Owerre: Afrika-Link Books.

Ubesie, T. U. (1975). *Ụkpana Okpoko Buruu*. Ibadan: Oxford University Press.

Ụzọchukwu, S. (2001). Tony Ubesie and the Art of Igbo Novel. Some Brief Notes In E.N. Emenanjọ (ed) *The Man and The Artist.* Owerre: Afrika-Link Books.

Nsiri nweta intanent

http://dictionary.reference.comlbrowse/stylistics

http://www.answers.comltopie/stylistics